

УДК 378.091.3]:378.016:331.45

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПРИ
ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ "ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ"**

Кравченко Леся Василівна

к.педагог.наук, доцент

**Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини**

м. Умань, Україна

kravchenkolesiav@gmail.com

Анотація: У статті висвітлені переваги застосування проблемного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти. Уточнено поняття проблемної ситуації як засобу організації проблемного навчання, описуються типи проблемних ситуацій, їх класифікація та методи створення проблемних ситуацій під час вивчення дисципліни «Основи охорони праці».

Ключові слова: проблемне навчання, вища освіта, проблемна ситуація, тенденції розвитку проблемного навчання, навчання студентів.

Для сучасного етапу розвитку вищої освіти характерна суперечність між зростаючою потребою навчання студентів, розвитком їх професійної компетентності з використанням можливостей проблемно-діяльнісного підходу та рівнем розвитку науково-прикладних основ для вирішення цієї проблеми. Відповідно до основних принципів психології, педагогіки та методів навчання, формування певних навичок здійснюється шляхом включення студентів у діяльність, реалізація якої вимагає активізації цих навичок. Таким чином, для формування вищевказаних навичок, якими повинен володіти випускник закладу вищої освіти, в освітньому процесі необхідно організовувати пізнавальну діяльність на основі вміння виявляти проблеми, орієнтуватись на потік інформації, здійснювати основні інтелектуальні операції, самостійно здобувати необхідні

знання, критично інтерпретувати та застосовувати їх на практиці. Організувати таку пізнавальну діяльність дозволяє проблемний метод навчання. У проблемному методі навчальний акцент передається від викладача, який транслює готові знання на створення проблемних ситуацій, під час вирішення яких студенти виявляють ці знання та набувають досвіду розв'язання різних проблемних завдань.

Мета нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розгляді практичних шляхів реалізації проблемного навчання у закладах вищої освіти під час вивчення дисципліни «Основи охорони праці».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Вперше ідея проблемного навчання згадується в методах навчання Дж. Дьюї – навчання через працю, Дж. Бруннера – навчання через дослідження. Принципові положення концепції проблемного навчання у різні часи розробляли І. Лернер, А. Матюшкин, М. Махмутов, М. Скаткин, Н. Талізїна, І. Якиманская та ін. Упровадженню проблемного навчання в умовах вищої школи присвячені дослідження С.Архангельського, Ю. Кулюткіна, Т. Ільїної, тощо. Окремі форми проблемного навчання досліджувались М. Артюшиною, В. Манько, Н. Янц та ін.

Загалом проблемне навчання є багатофункціональним і дозволяє вирішити цілу низку відповідних освітніх проблем:

1. Створює умови для розвитку мотивації до навчання студентів;
2. Підвищує пізнавальний інтерес до освітніх, професійних проблем;
3. Облегшує психологічний дискомфорт перед подоланням пізнавальних труднощів;
4. Формує самостійність студентів;
5. Розвиває творчі здібності студентів;
6. Сприяє формуванню свідомих, особистісно-присвоєних знань, умінь, компетентностей;
7. Забезпечує засвоєння вивченого матеріалу;
8. Формує навички дослідницької діяльності;

9. Розвиває комунікативні компетенції.

Навчальна дисципліна «Основи охорони праці» передбачає вивчення загальних питань охорони праці з урахуванням особливостей підготовки фахівців за відповідними спеціальностями підготовки та майбутньої професійної діяльності випускників. Метою вивчення дисципліни є надання знань, умінь, здатностей (компетенцій) для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом забезпечення оптимального управління охороною праці на підприємствах (об'єктах господарської, економічної та науково-освітньої діяльності), формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях. Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантуванням збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності.

Вихідним моментом у проблемному навчанні є проблема - теоретичне чи практичне питання, яке потребує вивчення та вирішення. Головною умовою виникнення проблеми в науці та в освітньому процесі є протиріччя між вихідними даними та вимогою знайти невідоме. Проблема - це зміст спеціальної проблемної ситуації, яка пропонується студентам. Проблемні ситуації - це інтелектуальні труднощі, шляхи подолання яких невідомі, їх потрібно шукати [1]. Тобто, проблемна ситуація - це форма постановки проблеми, яка занурює студента в суть проблеми, описуючи, яка головна мета вирішення проблеми, що перешкоджає досягненню цієї мети, що потрібно для вирішення проблеми, що означає вирішення проблеми для особистості та суспільства, яка його актуальність.

Проблемна ситуація повинна бути сформульована таким чином, щоб вона викликала зацікавленість студента в пошуку рішення поставленої проблеми,

налаштовувала на готовність провести цей пошук, продемонструвала можливість неоднозначного рішення, наявність різних напрямків пошуку.

Проблемне навчання з дисципліни «Основи охорони праці» передбачає послідовні й цілеспрямовані пізнавальні завдання, які студенти розв'язують під керівництвом викладача й активно засвоюють нові знання.

Проблемні ситуації класифікуються за різними ознаками:

- за новизною: пошук об'єктивно нових знань чи методів дії; отримання суб'єктивно нових знань для студентів; виявлення можливостей застосування відомих знань та методів в нових умовах тощо;

- за рівнем проблемності, залежно від того, наскільки чітко виражені суперечності;

- за рівнем опису: теоретичні, пов'язані з постановкою теоретичної проблеми, з акцентом проблеми на виявленні загальної позиції, що обґрунтовує ті дії, які набуваються студентами; практичні, які полягають у пошуку способу застосування знань у новій для студента практичній ситуації.

Знання типів проблемних ситуацій у різних класифікаціях розширює здатність викладача сформулювати проблемну ситуацію, важливу для конкретної студентської групи [2].

Слід також враховувати, що одне і те ж завдання може бути або не бути проблемним, залежно від рівня розвитку студентів. Завдання стає проблемним, якщо воно є інформаційним, а не підсумковим чи тренувальним.

Для того, щоб проблемні ситуації мали розвиваючу функцію недостатньо включити випадковий набір проблем в освітній процес. Система проблем повинна охоплювати основні типи проблем, притаманних цій галузі знань, хоча вона може не обмежуватися ними. Типологія проблем визначається специфікою певної галузі знань і повинна розглядатися в контексті відповідної предметної галузі.

У зв'язку з вищезазначеним застосовуються наступні такі методи створення проблемних ситуацій:

1. Спонування студентів до теоретичного пояснення явищ, фактів, зовнішньої невідповідності між ними.

2. Використання реально виникаючих при виконанні студентами навчальних задач, в процесі їх життєдіяльності проблемних ситуацій.

3. Пошук нових шляхів практичного застосування студентами того чи іншого досліджуваного явища, факту, елементу знань, навику або уміння.

4. Спонування студентів до аналізу фактів і явищ дійсності, що породжують суперечності між побутовими або суб'єктивними уявленнями і науковими поняттями про них.

5. Висування на основі деякого набору припущень (гіпотез), формулювання висновків і їх практична перевірка.

6. Спонування студентів до порівняння, співставлення і протиставлення фактів, явищ, теорій, що породжують проблемні ситуації.

7. Спонування студентів до попереднього узагальнення нових фактів на основі наявних знань, що сприяє ілюстрації недостатності останніх для пояснення всіх особливостей узагальнюючих фактів.

8. Виявлення та аналіз різних точок зору на одне і теж питання, розгляд будь-якої проблеми з різних позицій.

9. Організація міжпредметних зв'язків з метою розширення діапазону можливих проблемних ситуацій.

10. Варіювання, переформулювання навчальних завдань шляхом зміни вихідних умов, введення в умову додаткових обмежень, параметричних даних тощо.

В ідеалі проблемне навчання передбачає, що студенти самостійно виконують всі етапи виявлення, постановки і вирішення проблеми. Однак на практиці далеко не всі справляються з таким завданням. Тому при системній організації проблемного навчання доцільно поступово збільшувати самостійність пізнавальної діяльності студентів. У цьому випадку виділяються рівні проблемного навчання, які

визначаються різним ступенем самостійності студента по відношенню до різних сторін вирішення проблеми [3].

Фахівці у галузі освіти наголошують, що в рамках парадигми компетенції формування готовності учнів бачити та вирішувати проблеми є однією з головних цілей освіти. Це пов'язано з тим, що сьогодні робота вимагає «не стільки адаптації до професійної традиції, скільки вміння реагувати на нові ситуації, аналізувати та вирішувати проблеми самостійно ... дослідницький підхід до проблемної ситуації стає домінуючим, а проблема сама по собі - норма професійної діяльності.. .»[4].

Таким чином, можна зробити висновок, що системою вищої освіти об'єктивно затребувана модель проблемного навчання, основною метою якого є сформування творчих можливостей студентів, розвиток їхньої особистості в цілому. [1].

Все вищесказане не означає, що проблемне навчання повинно займати домінуюче місце в системі освіти. Справа в тому, що проблема, будучи нормою професійної діяльності, повинна стати такою і в системі вищої освіти. Орієнтація на формування творчого мислення майбутніх фахівців передбачає організацію цілеспрямованої та систематичної навчально-професійної самостійної діяльності студентів щодо вирішення завдань (навчальних, професійних, соціальних). Необхідно також використовувати інші технології. У сучасній освіті дуже чітко простежується тенденція інтеграції проблемного навчання з іншими технологіями. Вона проявляється у розвитку таких напрямків, як: проблемно-ситуаційне, проблемно-активне, проблемно-модульне, проблемно-проектне, проблемно-цільове, проблемно-ігрове, проблемно-інтегративне, проблемно-тренувальне, проблемно-модельне навчання тощо [5].

Виходячи із зазначеного вище, а також маючи на увазі, що проблемно-розвивальне навчання включає багато ідей та переваг інших дидактичних систем (контекстної, модульної, пояснювально-ілюстративної, проектної, тощо), ми вважаємо, що в сучасній вищій школі проблемне навчання слід розглядати як

базовий тип навчання, свого роду системну основу, яка дозволяє інтегрувати педагогічні можливості інших моделей і технологій навчання та виховання.

Список літератури:

1. Шуришина Л.В. Проблемне навчання та інформаційні технології як засоби підвищення мотивації студентів // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці: ЧТЕІ КНТУ, 2012. – Вип. П (46). Економічні науки. – 412 с.
2. http://ua-referat.com/Технологія_проблемного_навчання.
3. Снісар О.А. Значення психолого-педагогічних якостей викладача вищої школи для організації ефективного навчання на засадах проблемності // Вісник Черкаського університету. – 2009. – № 165. – С. 117-120.
4. Якубовська С. Застосування проблемного методу у підготовці майбутніх науково-педагогічних працівників технічного ВНЗ // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 1. – С. 253-255.
5. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] – К., 2005. – 399 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12631113/pedagogika/problemne_navchannya_vischomu_navchalnomu_zakladi